

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๗
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔

ชม.

-
๑. ปริจเฉท ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะ นั้นเพราะเหตุใด ? และให้แสดงมาติกาทัง ๖ พร้อมด้วยความหมาย
๒. ก. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ มาดู
ข. ให้แสดงจำนวน อกุศลเหตุ กุศลเหตุ และกิริยาเหตุโดยพิสดาร และให้จำแนกเหตุเหล่านั้นมาให้เห็นด้วย
๓. ก. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙
ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด ?
๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในทวาร และพ้นจากทวาร โดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้
ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕ ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖
๕. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้
ปญจวิส ปรีตมहि ณ จิตตานิ มหคคเต
เอกวิสติ โวหาระ อญฺฐข นิพพานโคจเร
ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้
ฉวตถํข นิสสิตา กาเม สตุต รูป จตุพพิธา
ตีวตถํข นิสสิตารูป ธาตเวกานิสสิตา มตา
๖. ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? ให้ยกวจนัตถะขึ้นแสดงด้วย ?
ข. พระอนรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ?
ให้บอกความหมายของหมวดนั้น ๆ มาด้วย ?
๗. ธรรม ๙ หมวดในอกุศลสังคหะนั้น คืออะไรบ้าง ? และในหมวดหนึ่งๆ มีธรรมกี่อย่าง ?
ให้บอกความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของธรรมต่อไปนี้
ก. ภวาสวะ
ข. อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ
๘. ก. ในมิสสกสังคหะนั้น มีธรรมอยู่กี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? และว่าโดยประเภทแล้ว มีจำนวนเท่าใด ?
คืออะไรบ้าง ?
ข. จงจำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยภูมิ
๙. ก. ในโพธิปักขิยสังคหะทั้ง ๗ หมวดนั้น เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมัตถ์แล้วมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ?
ข. โพธิปักขิยธรรม เกิดขึ้นในโลกียธรรมได้หรือไม่ ? ถ้าได้จะได้ในขณะไหน ?
ให้ยกหลักฐานพร้อมคำแปลมาให้เห็นด้วย
๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร ? วัตถุธรรมที่แสดงไว้ใน
สัพพสังคหะมีจำนวนเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๗
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๕ ข้อ ๒๕ คะแนน เวลา ๑๕ นาที

๑. คาทาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญญานั้น แสดงว่าอย่างไร ? ให้แปลมาด้วย

ตอบ คาทาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญญานั้น คือ

สมปยุตตา ยถาโยคัม	เตปญญาส สภาวโต
จิตตเจตสิกกา ธมมา	เตสนทานิ ยถารหิ
เวทนาเหตุโต กิจจ-	ทวาราลมพนวตถโต
จิตตูปปาทวเสนเนว	สงคโห นาม นียเต.

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิตและเจตสิก ชื่อว่า นามเตปญญาส ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วย
เอกุปปาทา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ ดังแสดงแล้วโดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดง ปกิณณกสังคหะ ของ จิตและเจตสิก ว่าด้วยอำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต
โดยประเภทแห่งเวทนา เหตุ กิจจ ทวาร อารมณ และวัตถุ ตามสมควร

๒. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

สุขํ ทุกขมุเพกขาติ	ติวิธา ตตถ เวทนา
โสมนสสํ โทมนสส-	มิตติ เกเทน ปญจธา

ข. คำว่า เหตุ หมายความว่าอย่างไร ? ผลที่เกิดจากเหตุ นั้น ได้แก่อะไร ?

ตอบ ก. คาทานี้แปลความว่า

ในเวทนาสังคหะนั้น ว่าโดยอารัมมณานุภวนลักษณะ คือ ลักษณะแห่งการเสวยอารมณ์แล้ว มีเวทนา ๓ อย่าง คือ
๑. สุขเวทนา ๒. ทุกขเวทนา ๓. อุเบกขาเวทนา ว่าโดยอินทริยเภท คือ ประเภทแห่งอินทรีแล้ว มีเวทนา ๕ อย่าง
คือ ๑. สุขเวทนา ๒. ทุกขเวทนา ๓. โสมนัสเวทนา ๔. โทมนัสเวทนา ๕. อุเบกขาเวทนา

ข. คำว่า เหตุ หมายความว่า เป็นธรรมที่ให้ผลเกิดขึ้น และให้ผลธรรมนั้นตั้งมั่นในอารมณ์และให้เจริญขึ้นได้
ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุ นั้น ได้แก่ กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม ที่เป็นกุศลบ้าง อุกุศลบ้าง อพยากตะบ้าง

๓. ก. คำว่า ทวาร แปลว่าอย่างไร ? ให้อธิบายโดยสังเขป

ข. อารมณมีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงองค์ธรรมของอารมณ์เหล่านั้น โดยเฉพาะ ๆ ด้วย

ตอบ ก. คำว่า ทวาร แปลว่า ประตู สำหรับเป็นที่เข้าออกของคนทั้งหลาย

จักขุปสาท เป็นต้น ชื่อว่า ทวาร เพราะ เหมือนหนึ่ง ประตูเป็นที่เข้าออก ของวิจิติทั้งหลาย

ตอบ ข. อารมณมี ๖ อย่าง คือ

๑. รูปารมณ	องค์ธรรมได้แก่ สีต่าง ๆ
๒. สัททารมณ	องค์ธรรมได้แก่ เสียงต่าง ๆ
๓. คันธารมณ	องค์ธรรมได้แก่ กลิ่นต่าง ๆ
๔. รสอารมณ	องค์ธรรมได้แก่ รสต่าง ๆ
๕. โผฏฐัพพารมณ	องค์ธรรมได้แก่ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึง

๖. ธรรมารมณํ องค์ธรรมได้แก่ จิต เจตสิก ปสาทรูป ๕ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน บัญญัติ

๔. กิเลส มีกี่ชนิด ? คืออะไรบ้าง ? และจงแสดงการประหามกิเลสทั้งหมด โดยศีล สมาธิ ปัญญา ?

ตอบ กิเลสมี ๓ ชนิด คืออนุสัยกิเลส ปริยฐานกิเลส วิตีกกมกิเลส

แสดงการประหามกิเลสโดยศีล สมาธิ ปัญญา ดังนี้

๑. ศีลกุศล สามารถประหาม วิตีกกมกิเลสได้

๒. สมาธิกุศล สามารถประหาม ปริยฐานกิเลสได้

๓. ปัญญาในมรรค สามารถประหาม อนุสัยกิเลสได้

๕. ในวัตรธรรม ๗๒ นั้น วัตรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะ มีสกกสังคหะ โภธิปักขียสังคหะ สัพพสังคหะ แต่ละหมวด มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ในวัตรธรรม ๗๒ นั้น

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในอกุศลสังคหะมี ๑๔ คือ อกุศลเจตสิก ๑๔

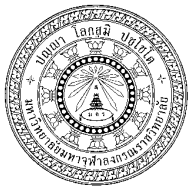
วัตรธรรมที่แสดงไว้ในมิสกกสังคหะมี ๓๖ คือจิต ๑ เจตสิก ๒๖ รูป ๙

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในโพธิปักขียสังคหะ มี ๑๔ คือจิต ๑ เจตสิก ๑๓

วัตรธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะ มี ๗๒ คือจิต ๑ เจตสิก ๕๒ นิพันนรูป ๑๘ นิพพาน ๑

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๗

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔

ชม.

๑. ปริจเฉท ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะ นั้นเพราะเหตุใด ? และให้แสดงมาตिकाทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

ตอบ ปริจเฉท ๓ ที่เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุว่า

การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยเรียกรายทั่วไป คือ สงเคราะห์ โดยประเภทแห่ง เวทนาบ้าง เหตุบ้าง กิจบ้าง ทวารบ้าง อารมณบ้าง วัตถุบ้าง เพราะเหตุนี้ ปริจเฉท ๓ จึงเรียกว่าปกิณณกสังคหะ แสดงมาตिकाทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย

๑. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภท แห่งเวทนา ๓ หรือ ๕

๒. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖

๓. กิจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐

๔. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖

๕. อารมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่ง อารมณ ๖

๖. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖

๒. ก. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ มาดู

ข. ให้แสดงจำนวน อกุศลเหตุ กุศลเหตุ และกิริยาเหตุ โดยพิสดาร และให้จำแนกเหตุเหล่านั้นมาให้เห็นด้วย

ตอบ ก. จำแนกจิต ๑๒๑ โดยเวทนา ๓ ดังนี้ คือ

๑. จิตที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา มี ๖๓ คือ สุขสหคตกายวิญญานจิต ๑ โสมนัสสหคตจิต ๖๒

๒. จิตที่เกิดพร้อมด้วยทุกขเวทนา มี ๓ คือ ทุกขสหคตกายวิญญานจิต ๑ โทสมูลจิต ๒

๓. จิตที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนา มี ๕๕ คือ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕

ข. แสดงจำนวน อกุศลเหตุ กุศลเหตุ กิริยาเหตุ โดยพิสดาร และจำแนกเหตุเหล่านั้น ดังนี้

อกุศลเหตุ มี ๒๒ คือ

โลภเหตุ มี ๘ ที่ในโลภมูลจิต ๘

โทสเหตุ มี ๒ ที่ในโทสมูลจิต ๒

โมหเหตุ มี ๑๒ ที่ในอกุศลจิต ๑๒

กุศลเหตุ มี ๑๐๗ คือ

อโลภเหตุ มี ๓๗ ที่ในมหากุศลจิต ๘ มหัคคตกุศลจิต ๙ มรรคจิต ๒๐

อโทสเหตุ มี ๓๗ ที่ในมหากุศลจิต ๘ มหัคคตกุศลจิต ๙ มรรคจิต ๒๐

อโมหเหตุ มี ๓๓ ที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหัคคตกุศลจิต ๙ มรรคจิต ๒๐

กิริยาเหตุ มี ๔๗ คือ

อโกลเหตุ	มี ๑๗ ที่ในมหากริยาจิต ๘ มหัคคตกริยาจิต ๙
อโทสเหตุ	มี ๑๗ ที่ในมหากริยาจิต ๘ มหัคคตกริยาจิต ๙
อโมหเหตุ	มี ๑๓ ที่ในมหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหัคคตกริยาจิต ๙

๓. ก. จงแสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙

ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจเหล่านั้นมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุใด ?

ตอบ ก. แสดงการจำแนกกิจ ๑๔ โดยจิต ๘๙ มีดังนี้

จิตที่ทำหน้าที่ ปฏิสนธิกิจ ภวังคกิจและจุติกิจ มี ๑๙ ดวง คือ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘ มหัคคตวิปากจิต ๙

จิตที่ทำหน้าที่อาวัชชนกิจ มี ๒ ดวง คือ ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ มโนทวาราวัชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ทสฺสนกิจ มี ๒ ดวง คือ จักขุวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สฺวนกิจ มี ๒ ดวง คือ โสตวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ขายนกิจ มี ๒ ดวง คือ ฆานวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สายนกิจ มี ๒ ดวง คือ ชิวหาวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่มุสนกิจ มี ๒ ดวง คือ กายวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สัมปฏิจฉนกิจ มี ๒ ดวง คือ สัมปฏิจฉนจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สันตฺรณกิจ มี ๓ ดวง คือ สันตฺรณจิต ๓

จิตที่ทำหน้าที่ไวภูมฺฐพนกิจ มี ๑ ดวง คือ มโนทวาราวัชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ชฺวนกิจ มี ๕๕ ดวง คือ อกุศลจิต ๑๒ หสิตุปปาทจิต ๑ มหากุศลจิต ๘

มหากิริยาจิต ๘ มหัคคตกุศลจิต ๙ มหัคคตกิริยาจิต ๙ โลกุตตรจิต ๘

จิตที่ทำหน้าที่ตทารมฺมณกิจ มี ๑๑ ดวง คือ สันตฺรณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘

ข. กิจมี ๑๔ กิจ แต่ฐานของกิจมีเพียง ๑๐ ฐาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ทสฺสนกิจ สฺวนกิจ ขายนกิจ สายนกิจ มุสนกิจ ทั้ง ๕ นี้ต้องตั้งอยู่ในระหว่าง ปัญจทวาราวัชชนจิตกับสัมปฏิจฉนจิตเท่านั้น ตั้งอยู่ที่อื่นไม่ได้ ฐานนี้เรียกว่า ปัญจวิญญานฐาน ด้วยเหตุนี้ฐานจึงมีเพียง ๑๐ ฐาน

๔. ให้แสดงจิตที่เกิดในทวาร และพ้นจากทวาร โดยแน่นอนและไม่แน่นอน ดังต่อไปนี้

ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

ตอบ ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว

โดยแน่นอน มี ๓๖ หรือ ๖๘ ดวง ได้แก่ ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ อัปฺปนาชฺวนจิต ๒๖ หรือ ๕๘

ไม่แน่นอน มี ๔๔ ดวง ได้แก่ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐)

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕

โดยแน่นอน มี ๓ ดวง ได้แก่ มโนธาตุ ๓

ไม่แน่นอน มี ๔๑ ดวง ได้แก่ กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖

โดยแน่นอน มี ๓๑ ดวง ได้แก่ โสมนัสสันตฺรณจิต ๑ มโนทวาราวัชชนจิต ๑ กามชฺวนจิต ๒๙

ไม่แน่นอน มี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันตฺรณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

โดยแน่นอน มี ๙ ดวง ได้แก่ มหัคคตวิปากจิต ๙

ไม่แน่นอน มี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันตฺรณจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

๕. ก. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้

ปญจวิส ปรีตมहि

ฉ จิตตานิ มหคฺคเต

เอกวิสติ โวหาเร

อฏฐ นิพพานโคจร

ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

ฉวตถํข นิสสิตา กาม

สตต รูป จตฺตพิธา

ติวตถํข นิสสิตารูป

ธาเตวกานิสสิตา มตา

ตอบ ก. แปลคาถา ดังนี้

จิต ๒๕ ดวง คือ ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตึรณจิต ๓ มหาวิปากจิต ๘

หสิตุปปาทจิต ๑ เกิดได้ในอารมณ์ ๖ ที่เป็น กามธรรม อย่างเดียว

จิต ๖ ดวง คือ วิญญานัญญาตณฺณานจิต ๓ เนวสัญญานาสัญญายตณฺณานจิต ๓ เกิดได้ใน

ธรรมารมณ์ที่เป็น มหัคคตะ อย่างเดียว

จิต ๒๑ ดวง คือ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสานัญญาตณฺณานจิต ๓ อากิญจัญญายตณฺณานจิต ๓

เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็นบัญญัติอย่างเดียว

จิต ๘ ดวง คือ โลกุตตรจิต ๘ เกิดได้ในธรรมารมณ์ที่เป็น นิพพาน อย่างเดียว

ข. คาถานี้ แปลว่า

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ วิญญานธาตุ ๗ ที่อาศัยวัตถุรูป ๖ เกิดในกามภูมิ ๑๑

พึงทราบ วิญญานธาตุ ๔ คือ จักขุวิญญานธาตุ โสทวิญญานธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญานธาตุ

ที่อาศัยวัตถุรูป ๓ คือ จักขุวัตถุ โสทวัตถุ หทัยวัตถุ เกิดในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอสังขยสัตตภูมิ)

พึงทราบ มโนวิญญานธาตุ ๑ ที่ไม่ได้อาศัยวัตถุรูป เกิดในอรุณภูมิ ๔

๖. ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? ให้ยกวจนัตถะขึ้นแสดงด้วย ?

ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอก
ความหมายของหมวดนั้น ๆ มาด้วย ?

ตอบ ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่า ปริจเฉทที่แสดงการรวบรวมปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็น
หมวดๆ ชื่อว่าสมุจจยสังคหะ ดังมีวจนัตถะแสดงว่า สห อัจฉินฺเต เอตถาติ สมุจโย (วา) สํ ปิณฑเตวา อัจฉินฺเต
เอเตนาติ สมุจโย ปริจเฉทที่ชื่อว่าสมุจจยะ เพราะเป็นปริจเฉทที่แสดงรวบรวมปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ประการพร้อมกัน
(หรือ)ปริจเฉทที่ชื่อว่าสมุจจยะ เพราะเป็นเหตุแห่งการรวบรวมปรมัตถธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ ให้อยู่เป็นหมวด ๆ

ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็น ๔ หมวด คือ

๑. อุกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลโดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสกสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อุกุศล อพยากตะ ทั้ง ๓ ปนกันหมวดหนึ่ง

๓. โพธิปักขิยสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกันหมวดหนึ่ง

๗. ธรรม ๙ หมวดในอกุศลสังคหะนั้น คืออะไรบ้าง ? และในหมวดหนึ่งๆ มีธรรมกี่อย่าง ?
ให้บอกความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของธรรมต่อไปนี้

ก. ภาวสวะ

ข. อิทัสัจจาภินิเวสกายคันถะ

ตอบ ธรรม ๙ หมวดในอกุศลสังคหะพร้อมจำนวนประเภทมีดังนี้คือ

๑. อาสวะ	มี ๔
๒. โอฆะ	มี ๔
๓. โยคะ	มี ๔
๔. คันถะ	มี ๔
๕. อุปาทาน	มี ๔
๖. นิวรณ์	มี ๖
๗. อนุสัย	มี ๗
๘. สังโยชน์	มี ๑๒
๙. กิเลส	มี ๑๐

ก. ภาวสวะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องไหลอยู่ในรูปภพ อรูปภพ หรือรูปภวาน อรูปภวาน องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิตตวิปปยุตตจิต ๔

ข. อิทัสัจจาภินิเวสกายคันถะ ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องล่องนามกาย รูปกาย ไว้โดยอาการยึดมั่นในความเห็นผิดของตนว่าถูก ความเห็นของคนอื่นว่าผิด องค์ธรรม ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ใน ทิฏฐิตตสัมปยุตตจิต ๔

๘. ก. ในมิสกสังคหะนั้น มีธรรมอยู่ที่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? และว่าโดยประเภทแล้ว มีจำนวนเท่าใด ?
คืออะไรบ้าง ?

ข. จงจำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยภูมิ

ตอบ ก. ในมิสกสังคหะนั้น มีธรรมอยู่ ๗ หมวด คือ

๑. เหตุ	๒. ฌานังคะ	๓. มัคคังคะ	๔. อินทรีย์
๕. พละ	๖. อธิบัติ	๗. อาหาร	

เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว มีจำนวน ๖๔ คือ เหตุ ๖ ฌานังคะ ๗ มัคคังคะ ๑๒

อินทรีย์ ๒๒ พละ ๙ อธิบัติ ๔ อาหาร ๔

ข. จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยภูมิ ดังนี้

๑. จักขุอินทรีย์ โสติดินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ บุริสินทรีย์ สุขินทรีย์ ทุกขินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ รวมอินทรีย์ ๑๐ นี้ เป็นกามธรรมทั้งสิ้น ฉะนั้น เรียกว่า กามอินทรีย์

๒. ชิวิตินทรีย์ มนินทรีย์ อุเปกขินทรีย์ สัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ปัญญินทรีย์ รวมอินทรีย์ ๘ นี้ เป็นกามธรรม รูปธรรม อรูปธรรม และโลกุตตรธรรมได้ ฉะนั้น เรียกว่า กาม รูป อรูป โลกุตตรอินทรีย์

๓. โสมนัสสินทรีย์ เป็นกามธรรม รูปธรรม และ โลกุตตรธรรมได้ ฉะนั้น เรียกว่า กาม รูป โลกุตตรอินทรีย์

๔. อนัญญาตัญญุสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์ รวมอินทรีย์ ๓ นี้ เป็นโลกุตตรธรรมทั้งสิ้น ฉะนั้น เรียกว่า โลกุตตรอินทรีย์

๙. ก. ในโพธิปักขิยสังคหะทั้ง ๗ หมวดนั้น เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมาตม์แล้วมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ?
ข. โพธิปักขิยธรรม เกิดขึ้นในโลกิยธรรมได้หรือไม่ ? ถ้าได้จะได้ในขณะไหน ?

ให้ยกหลักฐานพร้อมคำแปลมาให้เห็นด้วย

- ตอบ ก. ในโพธิปักขิยสังคหะทั้ง ๗ หมวดนั้น เมื่อว่าโดยองค์ธรรมปรมาตม์แล้ว มี ๑๔ คือ
๑. ฉันทะ	๒. จิต	๓. ตัตตรัมมฉณตตตา	๔. สัทธา	๕. ปัสสัทธิ
๖. ปีติ	๗. ปัญญา	๘. วิตก	๙. วิริยะ	๑๐. สัมมาวาจา
๑๑. สัมมากัมมันตะ	๑๒. สัมมาอาชีวะ	๑๓. สติ	๑๔. เอกัคคตา	

ข. โพธิปักขิยธรรมนี้ เกิดขึ้นในโลกิยธรรมได้
และเกิดขึ้นในขณะที่จะสำเร็จเป็นวิสุทธิทั้ง ๖ (เวินญาณทัสสนวิสุทธิ)
ดังมีหลักฐานบาลีแสดงว่า โลกิเยปิ ยถาโยคํ ฉพพิสุตฺติปวตฺติยํ.
แม้ในโลกิยกุศลและกิริยาจิต ก็ย่อมเกิดขึ้นตามที่ประกอบได้

๑๐. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร ? วัตถุธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะมีจำนวนเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ข. ให้แสดงอริยสัจจะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

- ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวด คือ
๑. ชันธ
 ๒. อุปาทานักขันธ
 ๓. อายตนะ
 ๔. ชาติ
 ๕. สัจจะ

เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมี ๓๙ (ไม่ต้องนับอุปาทานักขันธโดยเฉพาะ) วัตถุธรรมที่แสดงไว้ในสัพพสังคหะมี ๗๒ คือ
จิต ๑ เจตสิก ๕๒ นิพันนรูป ๑๘ นิพพาน ๑

ข. อริยสัจจะ มี ๔ คือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่

โลกิยจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เวินโลภะ) รูป ๒๘

๒. สมุทฺยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
องค์ธรรม ได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
องค์ธรรม ได้แก่ มัคคังคเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิก เป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

กลุ่มหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย